

Michał Zalewski

Maria Curie-Skłodowska University (Lublin), Poland

ORCID: 0000-0001-7010-3476

michal.zalewski@mail.umcs.pl

Obliczanie terminu zasiedzenia służebności przesyłu. Glosa aprobująca do postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 24 lutego 2023 r. (III CZP 108/22, Legalis nr 2899506)

Calculation of the Adverse Possession Period for a Transmission Easement: An Approving Commentary on the Decision of the Supreme Court of 24 February 2023 (III CZP 108/22, Legalis no. 2899506)

ABSTRACT

The Supreme Court in the commented decision of 24 February 2023 (III CZP 108/22, Legalis no. 2899506) negatively assessed the existence (in the period from 1 January 1965 to 2 August 2008, i.e. before the provisions of the Civil Code regarding transmission easements came into force) of an easement “the content of which corresponds to the content of a transmission easement” and found it unacceptable to add the time of possession of such to the period of possession of the transmission easement necessary to acquire it by adverse possession. The Supreme Court formulated the above conclusions on the basis of the principle of non-retroactivity of civil law norms (Article 3 of the Civil Code). The dominant position in the jurisprudence should be considered as approving the taking into account, when calculating the period of adverse possession of a transmission easement, the time of use by an entrepreneur of another person’s property in the period before the provisions on transmission easements were added to the Civil Code. The commented decision is therefore an exception to the dominant view of the judiciary and, as such, deserves comment. The commentary approved the view expressed by the Supreme Court. Due to the fact that the legal issue formulated by the District Court in the case concerned “land easement

CORRESPONDENCE ADDRESS: Michał Zalewski, PhD, Assistant Professor, Maria Curie-Skłodowska University (Lublin), Faculty of Law and Administration, Institute of Legal Sciences, 5 Maria Curie-Skłodowska Square, 20-031 Lublin, Poland.

with content corresponding to a transmission easement”, the commentary also referred to the issue of the existence of such easements in the period from 1 January 1965 to 2 August 2008 and the inclusion of their possession towards adverse possession of the transmission easement.

Keywords: transmission easement; land easement; adverse possession; principles of intertemporal law; principle of non-retroactivity

Obowiązujące od ponad 15 lat przepisy Kodeksu cywilnego regulujące służebność przesyłu¹ są nadal przedmiotem żywego zainteresowania doktryny oraz licznych wypowiedzi orzecznictwa. Szczególnie znacząca jest liczba orzeczeń sądowych w sprawach mających za przedmiot zasiedzenie służebności przesyłu. Wnioski interpretacyjne w nich formułowane dotyczą zwłaszcza obliczania biegu zasiedzenia służebności przesyłu, w tym dopuszczalności zaliczenia na jego poczet czasu, przez który przedsiębiorca przesyłowy korzystał z cudzej nieruchomości w zakresie umieszczenia na niej i dalszej eksploatacji urządzeń, o których mowa w art. 49 § 1 k.c. (urządzeń przesyłowych²) w okresie przed uregulowaniem służebności przesyłu w Kodeksie cywilnym. Liczba takich orzeczeń, a także treść wniosków w nich sformułowanych wskazuje, że sądom powszechnym oraz Sądowi Najwyższemu wciąż nieobce są wątpliwości dotyczące analizowanych zagadnień,³ i to pomimo ukształtowania się linii orzeczniczej, którą można uznać za dominującą. Głosowane postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 24 lutego 2023 r. (III CZP 108/22) wyłamuje się z dominującej praktyki orzeczniczej w zakresie obliczania biegu zasiedzenia służebności przesyłu.

W głosowanym postanowieniu Sąd Najwyższy ustosunkował się do zagadnienia prawnego przedstawionego przez Sąd Okręgowy w Lublinie w postanowieniu z dnia 24 marca 2022 r. (II Ca 1138/21). Jego treścią było zapytanie, czy przysądzenie własności nieruchomości przed dniem 3 sierpnia 2008 r. przerywa bieg zasiedzenia służebności gruntowej o treści odpowiadającej służebności przesyłu, która obciąża tę nieruchomość.

¹ Wprowadzono je do Kodeksu cywilnego mocą ustawy z dnia 30 maja 2008 r. o zmianie ustawy – Kodeks cywilny oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. 2008, nr 116, poz. 731), dalej: ustawa z dnia 30 maja 2008 r. Ustawa weszła w życie 3 sierpnia 2008 r.

² Takiego określenia powszechnie używa się w języku prawniczym. Zob. np. G. Bieniek, *Urządzenia przesyłowe. Problematyka prawna*, Warszawa 2008, s. 11–49; D. Kokoszka, *Prawna problematyka urządzeń przesyłowych (art. 49 k.c.) na tle propozycji Komisji Kodyfikacyjnej Prawa Cywilnego. Cz. I*, „Rejent” 2007, nr 6, s. 102–118; idem, *Prawna problematyka urządzeń przesyłowych (art. 49 k.c.) na tle propozycji Komisji Kodyfikacyjnej Prawa Cywilnego. Cz. II*, „Rejent” 2007, nr 7–8, s. 118–132; Z. Kuniewicz, *Sytuacja prawna urządzeń przesyłowych wymienionych w art. 49 k.c.*, [w:] *Księga jubileuszowa Profesora Tadeusza Smyczyńskiego*, Toruń 2008, s. 49–59; G. Matusik, *Własność urządzeń przesyłowych a prawa do gruntu*, Warszawa 2011, s. 100 i n.

³ Z. Kuniewicz, *Służebność gruntowa odpowiadająca treści służebności przesyłu – funkcjonalna czy prawotwórcza wykładnia prawa?*, [w:] *Służebność przesyłu. Zagadnienia prywatnoprawne oraz publicznoprawne*, red. Z. Kuniewicz, Warszawa 2022, s. 19.

Wskazane zagadnienie prawne powstało w związku z toczącym się postępowaniem o ustanowienie służebności przesyłu (z wniosku właścicieli nieruchomości) na tle następującego stanu faktycznego. W latach 60. XX w. na nieruchomościach, których dotyczył wniosek o ustanowienie służebności przesyłu, zostały wybudowane urządzenia przesyłowe. Wskazane nieruchomości należały w tamtym okresie do osób fizycznych, a urządzenia przesyłowe zostały na nich posadowione bez uprzedniego uzyskania odpowiedniej decyzji administracyjnej lub ustanowienia prawa rzeczowego, uprawniających do korzystania z tych nieruchomości (ówczesny właściciel nieruchomości udzielił jedynie „zgody” na umieszczenie urządzeń⁴). W 1977 r. własność wskazanych nieruchomości, na podstawie przepisów o scalaniu gruntów, nabył Skarb Państwa. Wejście w życie ustawy z dnia 20 grudnia 1990 r. o zmianie ustawy o przedsiębiorstwach państwowych⁵ sprawiło, że własność urządzeń przesyłowych nabyło korzystające z nich przedsiębiorstwo państwowe. Przedsiębiorstwo to nie nabyło jednak z mocy ustawy żadnego prawa podmiotowego, którego treścią byłoby uprawnienie do korzystania z cudzej nieruchomości w związku z posadowieniem na niej urządzeń przesyłowych. Właściciel urządzeń wszedł jedynie w posiadanie służebności. Posiadanie służebności było przenoszone na kolejne podmioty, aż do objęcia go w 2010 r. przez uczestnika postępowania (P. spółka akcyjna w L.), na rzecz którego (stosownie do wniosku złożonego przez właścicieli nieruchomości) miała zostać ustanowiona służebność przesyłu.

W toku postępowania uczestnik podniósł zarzut zasiedzenia, twierdząc, że z dniem 27 lutego 2009 r. nabył w tym trybie służebność gruntową o treści odpowiadającej służebności przesyłu, obciążającą nieruchomość wnioskodawców.⁶

Sąd Okręgowy założył, że poprzednicy uczestnika objęli posiadanie służebności w dobrej wierze w dniu 7 stycznia 1991 r., co zdaniem Sądu mogło prowadzić do zasiedzenia służebności przesyłu wraz z upływem 20 lat (tj. w styczniu 2011 r.). W takich okolicznościach wniosek o ustanowienie służebności przesyłu byłby bezprzedmiotowy.

Zdaniem Sądu na ocenę, czy w 2011 r. doszło do zasiedzenia służebności przesyłu, wpływa jednak jeszcze jedna okoliczność. Mianowicie nieruchomość, na której zostały zlokalizowane urządzenia przesyłowe, została w 2000 r. zbyta przez Skarb Państwa na rzecz osób fizycznych, a następnie z nieruchomości tej toczyła się egzekucja, w wyniku której – mocą postanowienia z dnia 29 kwietnia 2008 r. – własność nieruchomości przysądzono wnioskodawcom. Konieczne stało się zatem ustalenie, czy przysądzenie własności skutkowało utratą posiadania służebności, a co za tym idzie przerwało bieg zasiedzenia służebności.

⁴ Zob. uzasadnienie zdania odrębnego.

⁵ Dz.U. 1991, nr 2, poz. 6.

⁶ Zob. uzasadnienie zdania odrębnego.

Sąd Najwyższy odmówił podjęcia uchwały w sprawie przedstawionego zagadnienia prawnego, uznając, że nie było ono niezbędne do rozstrzygnięcia sprawy przez Sąd Okręgowy. Podał przy tym dwa powody uzasadniające takie stanowisko. Po pierwsze, zdaniem Sądu Najwyższego Sąd Okręgowy błędnie założył, że w przedmiotowym stanie faktycznym okres posiadania służebności prowadzący do jej zasiedzenia wynosi 20 lat. Jeśli by zaś przyjąć konieczność posiadania służebności przez 30 lat, formułowanie zagadnienia prawnego traciłoby w ocenie Sądu Najwyższego znaczenie dla sprawy. Po drugie, Sąd Najwyższy negatywnie ocenił dopuszczalność zaliczenia na poczet zasiedzenia służebności przesyłu czasu władania nieruchomością w sposób odpowiadający treści służebności przesyłu w okresie przed ustawowym uregulowaniem służebności przesyłu (tj. przed 3 sierpnia 2008 r.).

Zdanie odrębne do komentowanego postanowienia zgłosiła SSN Beata Janiszewska.

Zasadnicze wywody prawne zaprezentowane przez Sąd Najwyższy w uzasadnieniu do komentowanego postanowienia nie odnoszą się jednak do merytorycznej treści zagadnienia prawnego przedstawionego przez Sąd Okręgowy, lecz do dwóch następujących kwestii: dopuszczalności istnienia „służebności o treści odpowiadającej służebności przesyłu” oraz zaliczenia czasu jej posiadania do okresu zasiedzenia służebności przesyłu (czego wyrazem jest przedstawiona na wstępie teza orzecznicza). W tym miejscu należy zaznaczyć, że druga z wymienionych kwestii nie jest niezbędna dla wydania rozstrzygnięcia w sprawie.⁷ Co prawda wniosek inicjujący postępowanie sądowe dotyczył ustanowienia służebności przesyłu, ale zarzut zasiedzenia podniesiony przed Sądem Rejonowym przez uczestnika postępowania dotyczył nie służebności przesyłu, tylko służebności gruntowej o treści odpowiadającej służebności przesyłu, której istnienie miałoby przesądzać o bezprzedmiotowości sądowego ustanowienia służebności przesyłu.

Krytyczną wypowiedź Sądu Najwyższego na temat istnienia w stanie prawnym obowiązującym od 1 stycznia 1965 r. do 2 sierpnia 2008 r. służebności „o treści odpowiadającej służebności przesyłu” należy zaaprobować, choć nie bez pewnych zastrzeżeń, o których będzie mowa poniżej.

Na wstępie uwag uzasadniających taką ocenę stanowiska Sądu Najwyższego należy przypomnieć uchwałę z dnia 13 stycznia 2003 r.,⁸ w której Sąd Najwyższy wyraził pogląd, że dopuszczalne jest umowne ustanowienie służebności gruntowej, której treść obejmuje uprawnienie do posadowienia na nieruchomości obciążonej słupów energetycznych i dostępu do nich. Sąd Najwyższy uznał przy tym, że taka służebność gruntowa zwiększa użyteczność nieruchomości zabudowanej stacją energetyczną, z którą połączona jest linia energetyczna obejmująca wzmiankowane wyżej słupy (art. 285 § 2 k.c.). Powyższy pogląd (mimo zastrzeżeń formułowa-

⁷ Zwrócono na to uwagę w uzasadnieniu zdania odrębnego.

⁸ III CZP 79/02, Legalis nr 55848.

nych pod jego adresem w piśmiennictwie⁹) utrwalił się w judykaturze. Co więcej, Sąd Najwyższy wyraził zapatrywanie, że służebność taka może powstać również w drodze zasiedzenia (art. 172 i n. k.c. w zw. z art. 292 k.c.).¹⁰

Podkreślenia wymaga, że Sąd Najwyższy w uchwale z dnia 17 stycznia 2003 r. stwierdził wyraźnie, iż służebność, której dotyczyła uchwała, wykazuje zasadnicze podmiotowe i przedmiotowe cechy służebności gruntowej. Mianowicie zwiększa ona użyteczność nieruchomości władnącej (którą jest nieruchomość zabudowana stacją energetyczną) i jest ustanawiana na rzecz każdego z właścicieli nieruchomości władnącej (którym w danym stanie faktycznym jest przedsiębiorca przesyłowy, a sama nieruchomość wchodzi w skład przedsiębiorstwa). Wskazane wyżej dwie cechy odróżniają służebność, której dotyczyła uchwała Sądu Najwyższego z dnia 17 stycznia 2003 r., od służebności przesyłu normowanej w art. 305¹–305⁴ k.c. (które zresztą weszły w życie po ponad 5 latach od podjęcia przez Sąd Najwyższy uchwały z dnia 17 stycznia 2003 r.). Treść takiej służebności może być natomiast tożsama z treścią służebności przesyłu, która jest regulowana w art. 305¹ k.c. Wskazany przepis stanowi bowiem, że służebność przesyłu obejmuje uprawnienie przedsiębiorcy przesyłowego do korzystania z cudzej nieruchomości w zakresie determinowanym przeznaczeniem urządzeń przesyłowych. Służebność, której dotyczy uchwała Sądu Najwyższego z dnia 17 stycznia 2003 r. (i służebności gruntowe jej podobne, uprawniające do umieszczenia na cudzej nieruchomości i eksploatacji urządzeń przesyłowych różnego typu), można zatem określić mianem „służebności gruntowej o treści odpowiadającej służebności przesyłu”.

Stanowisko Sądu Najwyższego sformułowane w głosowanym postanowieniu o niedopuszczalności istnienia w stanie prawnym obowiązującym od 1 stycznia 1965 r. do 2 sierpnia 2008 r. „służebności o treści odpowiadającej służebności przesyłu” nie wydaje się być wyrazem dezaprobaty wobec poglądu zaprezentowanego przez Sąd Najwyższy w uchwale z dnia 17 stycznia 2003 r. W głosowanym postanowieniu Sąd Najwyższy sprzeciwił się wnioskowi interpretacyjnemu sformułowanemu w orzeczeniach Sądu Najwyższego odnoszących się do służebności treściowo odpo-

⁹ Zob. E. Gniewek, *Glosa do uchwały SN z 17 stycznia 2003 r., III CZP 79/02*, „Rejent” 2003, nr 5, s. 153; idem, [w:] *System Prawa Prywatnego*, t. 4: *Prawo rzeczowe*, red. E. Gniewek, Warszawa 2012, s. 261; idem, *Komentarz do art. 305¹*, [w:] *Kodeks cywilny. Komentarz*, red. E. Gniewek, P. Machnikowski, Legalis 2023; J. Wszolek, *Zasiedzenie służebności przesyłu*, „Rejent” 2012, nr 1, s. 118 i n.

¹⁰ Zob. w szczególności: postanowienie SN z dnia 10 lipca 2008 r., III CSK 73/08, Legalis nr 127023; uchwała SN z dnia 22 października 2009 r., III CZP 89/08, Legalis nr 108114; postanowienie SN z dnia 5 lipca 2012 r., IV CSK 606/11, Legalis nr 537223; uchwała SN z dnia 22 maja 2013 r., III CZP 18/13, Legalis nr 656634; postanowienie SN z dnia 23 października 2013 r., IV CSK 30/13, Legalis nr 750490; uchwała SN z dnia 8 kwietnia 2014 r., III CZP 87/13, Legalis nr 797812; uchwała SN z dnia 30 listopada 2014 r., III CZP 77/16, Legalis nr 1533452; postanowienie SN z dnia 15 lutego 2018 r., II CSK 607/17, Legalis nr 2296465; postanowienie SN z dnia 30 października 2018 r., II CSK 264/18, Legalis nr 1839718; postanowienie SN z dnia 24 stycznia 2019 r., II CSK 740/17, Legalis nr 1874449.

wiadających służebności przesyłu, zapadłych po wejściu w życie przepisów o służebności przesyłu (art. 305¹–305⁴ k.c.). Mianowicie w uchwale z dnia 7 października 2008 r.¹¹ Sąd Najwyższy, przychylając się do poglądu o dopuszczalności zasiedzenia służebności gruntowej obejmującej uprawnienie przedsiębiorcy do umieszczenia na cudzej nieruchomości urządzeń przesyłowych i korzystania z niej w zakresie niezbędnym dla eksploatacji tych urządzeń (a zatem odpowiadającej treści służebności przesyłu), stwierdził, że w odniesieniu do takich służebności bezprzedmiotowe jest oznaczenie „nieruchomości władnącej”. Zapatrywanie takie było powielane w innych orzeczeniach Sądu Najwyższego.¹² W głosowanym postanowieniu Sąd Najwyższy wypowiedział się krytycznie o istnieniu (przed ustawowym uregulowaniem służebności przesyłu, tj. przed 3 sierpnia 2008 r.) właśnie takich służebności, co do których zaniechano oznaczania nieruchomości władnącej (Sąd Najwyższy określa je w głosowanym postanowieniu mianem „służebności o treści odpowiadającej służebności przesyłu”). „Służebność o treści odpowiadającej służebności przesyłu” obejmuje uprawnienie do umieszczenia na cudzej nieruchomości i eksploatacji urządzeń przesyłowych. W charakterze uprawnionego występuje przedsiębiorca przesyłowy. Nabycie takiego prawa podmiotowego przez przedsiębiorcę przesyłowego umożliwia mu prowadzenie jego podstawowej działalności. Z uwagi na kwestie podmiotowe i brak nieruchomości władnącej prawo takie nie może być kwalifikowane jako służebność gruntowa.¹³ Wskazane wyżej cechy nakazują raczej uznać to prawo za służebność przesyłu.¹⁴ Prawne uregulowanie służebności przesyłu w Kodeksie cywilnym nastąpiło jednak dopiero mocą ustawy z dnia 30 maja 2008 r., która weszła w życie 3 sierpnia 2008 r. Z uwagi na art. 3 k.c. uprawnieniom przedsiębiorcy przesyłowego w zakresie korzystania z cudzej nieruchomości (w związku z eksploataowaniem urządzeń przesyłowych) można nadawać kształt służebności przesyłu dopiero od chwili wejścia w życie przepisów kodeksowych regulujących ten typ służebności. W przeciwnym razie, co podkreślił Sąd Najwyższy w głosowanym postanowieniu,

¹¹ III CZP 89/08, Legalis nr 108114.

¹² Zob. postanowienie SN z dnia 5 lipca 2012 r., IV CSK 606/11, Legalis nr 537223; uchwała SN z dnia 27 czerwca 2013 r., III CZP 31/13, Legalis nr 680021; postanowienie SN z dnia 30 października 2013 r., V CSK 497/12, Legalis nr 810302; postanowienie SN z dnia 18 września 2014 r., V CSK 553/13, Legalis nr 2301237; postanowienie SN z dnia 5 października 2018 r., V CSK 169/18, Legalis nr 1830783; postanowienie SN z dnia 14 lutego 2020 r., II CSK 461/19, Legalis nr 2571653; postanowienie SN z dnia 22 czerwca 2020 r., IV CSK 747/19, Legalis nr 2599527; postanowienie SN z dnia 29 stycznia 2020 r., V CSK 271/20, Legalis nr 2587412. Zob. także: B. Janiszewska, J. Turczyn, *Zagadnienia przesyłowe – powrót do dyskusji. Cz. I*, „Monitor Prawniczy” 2023, nr 10, s. 677.

¹³ Zob. Z. Kuniewicz, *Służebność...*, s. 26.

¹⁴ Zob. J. Wszolek, *op. cit.*, s. 123–124. Zob. także: M. Balwicka-Szczyrba, *Glosa do postanowienia Sądu Najwyższego – Izba Cywilna z dnia 20 września 2013 r., II CSK 10/13*, „Orzecznictwo Sądów Polskich” 2015, nr 2, s. 248.

doszłoby do retroaktywnego działania przepisów o służebności przesyłu.¹⁵ Przepis art. 3 k.c. dopuszcza co prawda wyjątki od zasady nieretroakcji, ale muszą one wynikać z brzmienia ustawy lub jej celu, co w omawianym przypadku nie następuje. Wobec powyższego należy zgodzić się z tezą sformułowaną przez Sąd Najwyższy w glosowanym postanowieniu, że w stanie prawnym obowiązującym od 1 stycznia 1965 r. do 2 sierpnia 2008 r. nie występowała służebność „o treści odpowiadającej służebności przesyłu”. Trzeba jednak zastrzec, że taka ocena odnosi się wyłącznie do służebności noszącej cechę opisaną wyżej, czyli takiej, która nie zwiększa użyteczności oznaczonej nieruchomości władnącej i jest ustanowiona na rzecz przedsiębiorcy.

Podkreślenia wymaga przy tym, że w zagadnieniu prawnym przedstawionym w przedmiotowej sprawie przez Sąd Okręgowy mowa jest wyraźnie o „służebności gruntowej o treści odpowiadającej służebności przesyłu” (a nie o „służebności o treści służebności przesyłu”). Taka służebność tylko pod względem treści odpowiada służebności przesyłu (por. art. 305¹ k.c.). Obejmowanie treścią służebności gruntowej uprawnienia do korzystania z cudzej nieruchomości w zakresie umieszczenia i eksploatacji urządzenia służącego do doprowadzenia różnego rodzaju mediów nie jest zresztą właściwe tylko takiej służebności. Dopuszcza się bowiem stosowanie *per analogiam* przepisów o służebności drogi koniecznej (art. 145 i n. k.c.) w stanach faktycznych, w których nieruchomość pozbawiona jest dostępu np. do sieci wodnej, energetycznej czy gazowniczej.¹⁶ W pozostałym zakresie „służebność gruntowa o treści odpowiadającej służebności przesyłu” nosi cechy właściwe służebnościom gruntowym. Jest zatem ustanawiana na rzecz właściciela oznaczonej nieruchomości władnącej (art. 285 § 1 k.c.), zwiększając użyteczność tej nieruchomości (art. 285 § 2 k.c.). Nie ma przeszkód, by właścicielem nieruchomości władnącej był przedsiębiorca przesyłowy, a sama nieruchomość stanowiła składnik przedsiębiorstwa przesyłowego (w znaczeniu przedmiotowym – art. 55¹ k.c.). Niedopuszczalne jest natomiast ustanowienie służebności gruntowej na rzecz oznaczonego przedsiębiorcy, gdy nie jest on właścicielem nieruchomości władnącej. W orzecznictwie zwraca się co prawda uwagę na to, że służebność gruntowa może być ustanowiona na rzecz oznaczonej osoby prawnej, a nie na właściciela nieruchomości władnącej.¹⁷ Istotnie tak jest, przy

¹⁵ Zob. M. Warciński, *Służebność przesyłu. Glosa do uchwały Sądu Najwyższego z 22.05.2013 r. (III CZP 18/13)*, „Przegląd Sądowy” 2016, nr 3, s. 131–132.

¹⁶ Zob. wyrok SN z dnia 23 marca 1965 r., I CR 122/65, Legalis nr 12259; uchwała SN z dnia 3 czerwca 1965 r., III CO 34/65, Legalis nr 12339; postanowienie SN z dnia 30 września 2008 r., II CSK 154/08, Legalis nr 133180; postanowienie SN z dnia 7 listopada 2008 r., II CSK 326/08, Legalis nr 553525. Zob. także: A. Korusiewicz, *Zasiedzenie służebności – aspekty przedmiotowe*, „Rejent” 2012, nr 11, s. 63; R. Trzaskowski, *Korzystanie przez przedsiębiorstwa energetyczne z cudzych nieruchomości, cz. I*, „Rejent” 2003, nr 1, s. 140 i n.; Ł. Węgrzynowicz, *Zasiedzenie w dobrej wierze służebności odpowiadającej treści służebności przesyłu w związku z uwłaszczeniem przedsiębiorstw państwowych*, „Monitor Prawniczy” 2020, nr 7, s. 364.

¹⁷ Zob. postanowienie SN z dnia 31 grudnia 1962 r., II CR 1006/62, OSPiKA 1964, nr 5, poz. 91; uchwała SN z dnia 30 sierpnia 1991 r., III CZP 73/91, OSNCP 1992, nr 4, poz. 53.

czym dopuszczalność ta wynika z wyraźnego przepisu ustawy, tj. art. 286 k.c., który przewiduje ustanowienie służebności gruntowej na rzecz rolniczej spółdzielni produkcyjnej, choćby nie była ona właścicielem nieruchomości władnącej. Służebność gruntowa musi zwiększać użyteczność nieruchomości władnącej (art. 285 § 2 k.c.), co sprowadza się do trwałego umożliwienia korzystania z nieruchomości władnącej w sposób opowiadający celowi społeczno-gospodarczemu. Pośrednio zwiększenie użyteczności nieruchomości władnącej może spowodować umożliwienie prowadzenia działalności gospodarczej przez jej właściciela. W przypadku „służebności gruntowej o treści odpowiadającej służebności przesyłu” zwiększenie użyteczności nieruchomości władnącej sprowadzi się do zapewnienia zgodnego z przeznaczeniem korzystania z nieruchomości, na której zlokalizowano elementy sieci przesyłowej, której składnikiem jest urządzenie znajdujące się na nieruchomości służebnej.¹⁸

Nie ma zatem przeszkód, by uprawnieniem do korzystania z cudzej nieruchomości w zakresie posadowienia i eksploatacji urządzeń przesyłowych nadać kształt służebności gruntowej, przy czym niedopuszczalne jest ustanowienie „służebności gruntowej o treści odpowiadającej służebności przesyłu” bez istnienia i oznaczenia nieruchomości władnącej. Co więcej, wejście w życie przepisów art. 305¹–305⁴ k.c. regulujących służebność przesyłu (co nastąpiło dnia 3 sierpnia 2008 r.¹⁹) nie powinno wpływać na ocenę powstawania i istnienia w stanie prawnym obowiązującym od 1 stycznia 1965 r. do 2 sierpnia 2008 r. „służebności gruntowych o treści odpowiadającej służebności przesyłu”.²⁰ Przepisy ustawy nowelizującej Kodeks cywilny, mocą której dodano do niego art. 305¹–305⁴, nie odnosiły się do losów prawnych służebności gruntowych o treści odpowiadającej służebności przesyłu, które powstały przed jej wejściem w życie.

W głosowanym postanowieniu Sąd Najwyższy stwierdził ponadto, że doliczenie czasu posiadania takiej służebności „o treści odpowiadającej służebności przesyłu” do czasu niezbędnego do zasiedzenia służebności przesyłu narusza zakaz działania prawa wstecz, wyrażony m.in. w art. 3 k.c., i jako takie jest niedopuszczalne.

Rozstrzygnięcie kwestii dopuszczalności zaliczenia na poczet zasiedzenia służebności przesyłu okresu władania przez przedsiębiorcę przesyłowego cudzą nieruchomością w sposób polegający na umieszczeniu na niej i eksploataowaniu urządzeń przesyłowych (czyli posiadania „służebności o treści odpowiadającej służebności przesyłu”) ma istotne znaczenie praktyczne. Ustawa, mocą której wprowadzono do

¹⁸ Por. J.M. Kondek, *Termin zasiedzenia służebności przesyłu okresu władania przez przedsiębiorcę nieruchomością w zakresie służebności przesyłu przed 3.08.2008 r. – glosa do uchwały Sądu Najwyższego z 22.05.2013 r. (III CZP 18/13)*, „Glosa” 2014, nr 2, s. 31.

¹⁹ Wtedy weszła w życie ustawa z dnia 30 maja 2008 r. (Dz.U. 2008, nr 116, poz. 731).

²⁰ Odmienne M. Grochowski (*Służebność przesyłu – problemy intertemporalne*, „Monitor Prawniczy” 2014, nr 1, s. 26), który stwierdza, że z chwila wejścia w życie przepisów o służebności przesyłu „służebności gruntowe o treści odpowiadającej służebności przesyłu” stają się służebnościami przesyłu, do których stosuje się przepisy art. 305¹–305⁴ k.c.

Kodeksu cywilnego instytucję służebności przesyłu, nie zawiera przepisów intertemporalnych, które rozstrzygałyby kwestię początku biegu zasiedzenia służebności przesyłu. W związku z tym właściwe wydaje się rozstrzygnięcie wskazanego zagadnienia według ogólnych zasad prawa intertemporalnego. Z zasady nieretroakcji (art. 3 k.c.) oraz zasady bezpośredniego działania ustawy nowej (którą zasadniczo odnosi się do stosunków prawnych o charakterze trwałym, a którą można odnieść do posiadania z uwagi na specyfikę tego stanu faktycznego, który podlega ochronie i z którym ustawa wiąże doniosłe skutki prawne) wynika, że bieg zasiedzenia służebności przesyłu może się rozpocząć nie wcześniej niż 3 sierpnia 2008 r.²¹ Przedsiębiorcy przesyłowego eksploatującego znajdujące się na cudzej nieruchomości urządzenie przesyłowe nie można bowiem przed tą datą uznawać za posiadacza służebności przesyłu (co wyraźnie stwierdził Sąd Najwyższy w glosowanym postanowieniu). Przedsiębiorca taki będzie mógł zatem nabyć służebność przesyłu przez zasiedzenie nie wcześniej niż z początkiem sierpnia 2008 r. lub 2038 r. (zależnie od dobrej lub złej wiary). Zaliczenie na poczet zasiedzenia służebności przesyłu okresu władania przez przedsiębiorcę cudzą nieruchomością (w zakresie odpowiadającym treści służebności przesyłu) mogłoby istotnie skrócić bieg terminu zasiedzenia, zwłaszcza że licznie występują stany faktyczne, w których przedsiębiorca eksploatuje urządzenie przesyłowe bez tytułu prawnego do nieruchomości przez kilkadziesiąt lat (czego przykładem jest stan faktyczny, na tle którego zapadło glosowane postanowienie).

Należy podzielić pogląd Sądu Najwyższego o niedopuszczalności zaliczania na poczet zasiedzenia służebności przesyłu (art. 172 k.c. w zw. z art. 292 k.c. w zw. z art. 305⁴ k.c.) „służebności o treści odpowiadającej służebności przesyłu” (czyli takiej, co do której brak jest nieruchomości władnącej). Jak bowiem słusznie zauważa Sąd Najwyższy, zaaprobowanie tezy o niedopuszczalności istnienia takiego prawa podmiotowego w okresie przed uregulowaniem w Kodeksie cywilnym instytucji służebności przesyłu nie pozwala poczytywać za posiadanie „służebności o treści odpowiadającej służebności przesyłu” władztwa sprawowanego przez przedsiębiorcę przesyłowego nad cudzą nieruchomością w zakresie eksploatacji znajdującego się na tej nieruchomości urządzenia przesyłowego. Władztwo takie można oceniać i kwalifikować jako odpowiadające zachowaniom osoby, której przysługuje względem nieruchomości określone prawo rzeczowe tylko na podstawie przepisów obowiązujących w chwili sprawowania tego władztwa. Skoro zatem „służebność o treści odpowiadającej służebności przesyłu” nie mogła istnieć w okresie od 1 stycznia 1965 r. do 2 sierpnia 2008 r., to tym bardziej służebności takiej nie można było w tym okresie posiadać.²²

²¹ Zob. szerzej: M. Zalewski, *Zasiedzenie służebności przesyłu – próba oceny zagadnień intertemporalnych*, „Studia Iuridica Lublinensia” 2011, vol. 16, s. 293 i n.

²² Zob. J. Wszolek, *op. cit.*, s. 126.

Z uwagi na to, że zagadnienie prawne, którego rozstrzygnięcia podjął się w głosowanym postanowieniu Sąd Najwyższy, dotyczyło „służebności gruntowej o treści odpowiadającej służebności przesyłu”, warto rozważyć dopuszczalność zaliczenia okresu posiadania takiej służebności na poczet zasiedzenia służebności przesyłu (po 3 sierpnia 2008 r.). Mimo licznych orzeczeń Sądu Najwyższego akceptujących zaliczanie na poczet zasiedzenia służebności przesyłu okresu posiadania służebności gruntowej o treści odpowiadającej służebności przesyłu²³ oraz wypowiedzi doktryny wspierających to zapatrywanie,²⁴ należy opowiedzieć się przeciwko takiej możliwości.

W orzeczeniach aprobujących zaliczanie na poczet zasiedzenia służebności przesyłu czasu władania przez przedsiębiorcę cudzą nieruchomością w zakresie eksploatacji urządzeń przesyłowych w okresie przed ustawową regulacją służebności przesyłu Sąd Najwyższy podkreślał treściową tożsamość służebności przesyłu i służebności posiadanej przez przedsiębiorcę. Władztwo faktyczne sprawowane przez przedsiębiorcę nad cudzą nieruchomością w zakresie eksploatacji znajdujących się na niej urządzeń przesyłowych może zatem być kwalifikowane jako posiadanie służebności przesyłu albo jako posiadanie służebności gruntowej o treści odpowiadającej służebności przesyłu. Uciążliwość tego władztwa z perspektywy właściciela nieruchomości jest taka sama. Zdaniem Sądu Najwyższego nie czyni zatem właścicielowi nieruchomości różnicy, czy jego nieruchomość zostanie obciążona (w wyniku powstania służebności przez zasiedzenie) służebnością przesyłu, czy też służebnością gruntową o treści odpowiadającej służebności przesyłu.²⁵ Zaliczenie okresu posiadania tej drugiej na poczet zasiedzenia służebności przesyłu nie narusza zatem interesów właścicieli nieruchomości, na których znajdują się urządzenia przesyłowe. Według Sądu Najwyższego treściowa tożsamość wskazanych wyżej służebności świadczy

²³ Zob. m.in. postanowienie SN z dnia 5 lipca 2012 r., IV CSK 606/11, Legalis nr 537223; uchwała SN z dnia 22 maja 2013 r., III CZP 18/13, Legalis nr 656634; postanowienie SN z dnia 6 maja 2019 r., V CSK 19/19, Legalis nr 1923521; postanowienie SN z dnia 29 stycznia 2020 r., IV CSK 345/19, Legalis nr 2571449; postanowienie SN z dnia 27 sierpnia 2020 r., IV CSK 165/20, Legalis nr 2471263.

²⁴ Zob. M. Balwicka-Szczyrba, *Glosa...*, s. 248; M. Godlewski, *Zasiedzenie służebności przesyłu*, „Monitor Prawniczy” 2010, nr 7, s. 393; M. Grochowski, *op. cit.*, s. 28; L. Jantowski, *Stwierdzenie nabywania przez zasiedzenie służebności przesyłu i służebności gruntowej o treści odpowiadającej służebności przesyłu*, Warszawa 2020, s. 209; W.J. Katner, *Kontrowersje wokół zasiedzenia dzisiejszej służebności przesyłu na tle orzecznictwa Sądu Najwyższego*, [w:] *Rozprawy z prawa prywatnego. Księga jubileuszowa dedykowana Profesorowi Wojciechowi Popiołkowi*, red. M. Pazdan, M. Jagielska, E. Rott-Pietrzyk, M. Szpunar, Warszawa 2017, s. 1174; P. Lewandowski, *Służebność przesyłu w prawie polskim*, Warszawa 2014, s. 160–161; B. Rakoczy, *Służebność przesyłu w praktyce*, Warszawa 2012, s. 121.

²⁵ Zob. M. Godlewski, *op. cit.*, s. 393; B. Rakoczy, *op. cit.*, s. 121; M. Olczyk, *Komentarz do art. 305⁴ Kodeksu cywilnego*, [w:] *Kodeks cywilny. Komentarz do zmian wprowadzonych ustawą z dnia 30 maja 2008 r. o zmianie ustawy – Kodeks cywilny oraz niektórych innych ustaw*, LEX/el. 2008; K. Górską, *Problemy intertemporalne zasiedzenia służebności przesyłu – uwagi polemiczne*, „Monitor Prawniczy” 2014, nr 14, s. 766.

o tym, że wprowadzenie do Kodeksu cywilnego przepisów o służebności przesyłu powodowane było chęcią nie tyle uzupełnienia katalogu ograniczonych praw rzeczowych o nowe prawo, służące wyłącznie uregulowaniu „na przyszłość” stosunków między przedsiębiorcami eksploatującymi urządzenia przesyłowe zlokalizowane na cudzych nieruchomościach a właścicielami tych nieruchomości, co potwierdzenia „dotychczasowej praktyki orzeczniczej”, ujmującej uprawnienia przedsiębiorcy przesyłowego do korzystania z cudzej nieruchomości w ramy służebności gruntowej.

Takie stanowisko wzbudza zasadnicze wątpliwości. Nie można zgodzić się z tezą, że normatywne uregulowanie służebności w Kodeksie cywilnym jest wyłącznie wyrazem usankcjonowania funkcjonującej przed 3 sierpnia 2008 r. praktyki nadawania uprawnieniom do korzystania z cudzych nieruchomości w związku z posadowieniem na nich urządzeń przesyłowych kształtu służebności.²⁶ Gdyby tak istotnie miało być, ustawodawca nie zdecydowałby się zapewne na rozszerzenie katalogu praw rzeczowych o kolejną odmianę służebności,²⁷ lecz raczej powieliłby rozwiązanie znane dekretemi Prawo rzeczowe,²⁸ który stanowił w art. 175, że służebność może być ustanowiona na rzecz każdorazowego właściciela przedsiębiorstwa i że do takiej służebności stosuje się odpowiednio przepisy o służebnościach gruntowych.²⁹ Współczesny przepis art. 305⁴ k.c. zakłada odpowiednie stosowanie do służebności przesyłu przepisów o służebnościach gruntowych. Jest to jednocześnie jedyny przepis, który stanowi o wzajemnych relacjach między służebnością przesyłu a służebnościami gruntowymi. W szczególności brakuje przepisu, który pozwalałby kwalifikować z mocą wsteczną stany faktyczne polegające na korzystaniu przez przedsiębiorcę z cudzej nieruchomości w związku z posadowieniem na niej urządzeń przesyłowych jako posiadanie służebności przesyłu. Ocena kwestii zaliczenia na poczet zasiedzenia służebności przesyłu okresu posiadania służebności gruntowej o treści odpowiadającej służebności przesyłu powinna być zatem dokonywana z uwzględnieniem ogólnych reguł prawa międzyczasowego,³⁰ poczynając od art. 3 k.c. Jak wiadomo, art. 3 k.c. dopuszcza retroaktywne działanie przepisów tylko wtedy, gdy to wyraźnie wynika z ustawy lub z celu przepisu, przy czym formułowanie wniosków interpretacyjnych o działaniu przepisów wstecz wyłącznie na podstawie ich celu wzbudza pewne zastrzeżenia.³¹ Bez wątplenia nie można uzasadniać wyłączenia zasady nieretroakcji

²⁶ Zob. K. Górka, *op. cit.*, s. 762–763. Por. M. Grochowski, *op. cit.*, s. 24.

²⁷ Zob. M. Balwicka-Szczyrba, *Kilka uwag polemicznych na temat problematyki intertemporalnej służebności przesyłu*, „Kwartalnik Prawa Prywatnego” 2015, nr 4, s. 977; B. Rakoczy, *op. cit.*, s. 121; P. Lewandowski, *op. cit.*, s. 86; M. Warciński, *op. cit.*, s. 131. Odmiennie W.J. Katner, *op. cit.*, s. 1166.

²⁸ Dekret z dnia 11 października 1946 r. – Prawo rzeczowe (Dz.U. 1946, nr 57, poz. 319).

²⁹ Zob. J.M. Kondek, *op. cit.*, s. 33.

³⁰ Zob. W.J. Katner, *op. cit.*, s. 1174.

³¹ Zob. E. Łętowska, [w:] *Prawo intertemporalne w orzecznictwie Trybunału Konstytucyjnego i Sądu Najwyższego*, red. E. Łętowska, K. Osajda, Warszawa 2008, s. 34; T. Pietrzykowski, [w:] *System Prawa Prywatnego*, t. 1: *Prawo cywilne – część ogólna*, red. M. Safjan, Warszawa 2012, s. 760.

(art. 3 k.c.) treściową zbieżnością służebności przesyłu i służebności gruntowej, w ramach której przedsiębiorca korzysta z cudzej nieruchomości. Władania cudzą nieruchomością w zakresie umieszczenia na niej i eksploatacji urządzenia przesyłowego nie można w okresie przed 3 sierpnia 2008 r. kwalifikować jako posiadania służebności przesyłu.³²

Jak już wspomniano, stosownego przepisu intertemporalnego przewidującego retroaktywne działanie przepisów o służebności przesyłu w ustawie z dnia 30 maja 2008 r. nie ma. Pozostaje zatem (z zastrzeżeniami wskazanymi wyżej) kwestia celu ustawy nowelizującej. Nie ulega wątpliwości, że celem wprowadzenia do systemu prawnego instytucji służebności przesyłu było stworzenie operatywnych dla praktyki obrotu ram prawnych korzystania przez przedsiębiorców przesyłowych z cudzych nieruchomości.³³ W kodeksowej regulacji służebności przesyłu można odnaleźć przepis wskazujący także na wolę ustawodawcy w zakresie uregulowania tzw. zaszczości, tj. długotrwałych stanów faktycznych, w których przedsiębiorca włada cudzą nieruchomością w zakresie niezbędnym do korzystania z urządzeń przesyłowych bez odpowiedniego tytułu prawnego (na tle takiego stanu faktycznego zapadło także głosowane postanowienie). Mowa o art. 305² k.c., przewidującym roszczenie o odpłatne ustanowienie służebności przesyłu, które przysługuje w szczególności przedsiębiorcy, który umieścił na cudzej nieruchomości urządzenia przesyłowe (art. 305² § 2 k.c.; zob. także: art. 305¹ k.c.). Obecność takiego przepisu, przy jednoczesnym braku przepisu intertemporalnego, który przewidywałby zaliczenie na poczet zasiedzenia służebności przesyłu czasu korzystania przez przedsiębiorcę z cudzej nieruchomości w okresie przed 3 sierpnia 2008 r., pozwala – jak się zdaje – na sformułowanie wniosku, że wolą ustawodawcy było uregulowanie tzw. zaszczości nie przez instytucję zasiedzenia służebności przesyłu, lecz jej sądowe ustanowienie.³⁴

W piśmiennictwie podejmowano próby uzasadnienia zaliczenia okresu posiadania służebności gruntowej o treści odpowiadającej służebności przesyłu na poczet zasiedzenia służebności przesyłu przez odwołanie się do kolejnej zasady prawa intertemporalnego – bezpośredniego działania ustawy nowej.³⁵ Przewiduje ona, że do stosunków prawnych o charakterze trwałym należy stosować przepisy nowe, gdyż z założenia właśnie te przepisy w sposób pełniejszy i doskonalszy regulują określone wycinki stosunków społecznych. Zastosowanie tej zasady w odniesieniu do przypadków cechujących się trwałością władania przez przedsiębiorcę przesyłowego cudzą nieruchomością w związku z korzystaniem z umieszczonego na niej

³² Zob. M. Bałwicka-Szczyrba, *Kilka uwag polemicznych...*, s. 982.

³³ Zob. Sejm RP, VI kadencja, *Uzasadnienie do projektu ustawy z dnia 30 maja 2008 r.*, druk sejmowy nr 81, <https://orka.sejm.gov.pl/Druki6ka.nsf> (dostęp: 7.10.2025).

³⁴ Por. M. Bałwicka-Szczyrba, *Korzystanie z nieruchomości przez przedsiębiorców przesyłowych – właściciele urządzeń przesyłowych*, Warszawa 2015, s. 180.

³⁵ Zob. eadem, *Kilka uwag polemicznych...*, s. 983.

urządzenia przesyłowego pozwala uznawać takie władztwo za posiadanie służebności przesyłu.³⁶ Należy zauważyć, że taka kwalifikacja władztwa wykonywanego przez przedsiębiorcę może się odnosić bez dodatkowych warunków jedynie do okresu od wejścia w życie przepisów o służebności przesyłu (czyli od 3 sierpnia 2008 r.). Zastosowanie wskazanej kwalifikacji także w odniesieniu do stanów faktycznych istniejących przed wskazaną datą byłoby niczym innym jak obejściem przepisu art. 3 k.c. Zasadne twierdzenia, że nowe przepisy pozwalają regulować stosunki pomiędzy przedsiębiorcami a właścicielami nieruchomości w sposób lepiej odpowiadający potrzebom obrotu oraz że niemal zbieżny jest zakres obciążeń, które dla właściciela nieruchomości obciążonej powoduje ustanowienie służebności przesyłu i odpowiadającej jej treści służebności gruntowej, nie mogą bowiem przesłaniać faktu braku przepisu intertemporalnego wyłączającego zastosowanie zasady nieretroakcji.

Podobne zastrzeżenia można kierować wobec poglądu zakładającego uzasadnienie zaliczania na poczet zasiedzenia służebności przesyłu okresu korzystania przez przedsiębiorcę przesyłowego z cudzej nieruchomości przed wejściem w życie ustawy z dnia 30 maja 2008 r. z zastosowaniem reguły kolizyjnej *lex specialis derogat legi generali*. Pogląd ten przewiduje, że w razie spełnienia się przesłanek zasiedzenia służebności gruntowej odpowiadającej treścią służebności przesyłu po 3 sierpnia 2008 r. powinno się stwierdzać zasiedzenie służebności przesyłu, gdyż jest ona prawem „wyspecjalizowanym”, które ujmuje uprawnienia przedsiębiorcy przesyłowego do korzystania z cudzych nieruchomości w ramy lepiej przystające do potrzeb tego przedsiębiorcy (w szczególności do prowadzenia przez niego kwalifikowanej działalności gospodarczej) niż służebność gruntowa. Stąd też przepisy o służebności przesyłu mają charakter *legis specialis* względem kodeksowej regulacji służebności i z uwagi na wskazaną wyżej regułę kolizyjną powinny być w pierwszej kolejności stosowane w przypadku nabycia służebności przez przedsiębiorcę w trybie zasiedzenia.³⁷ Teza o lepszym dostosowaniu służebności przesyłu do przypadków korzystania przez przedsiębiorcę z cudzych nieruchomości jest przekonująca, ale nie wystarcza do przełamania zasady nieretroakcji. Uwzględnienie wniosków interpretacyjnych sformułowanych wyżej dla zaliczania okresu posiadania służebności gruntowej na poczet zasiedzenia służebności przesyłu prowadziłyby bowiem do obejścia przepisu art. 3 k.c.

Podzielając sformułowany w glosowanym postanowieniu wniosek interpretacyjny o niedopuszczalności zaliczenia na poczet zasiedzenia służebności przesyłu czasu władania przez przedsiębiorcę cudzą nieruchomością w okresie przed 3 sierpnia 2008 r., trzeba jeszcze raz podkreślić, że przemawia za nim wyrażona w art. 3 k.c. zasada nieretroakcji. Uwzględnienie czasu korzystania przez przedsiębiorcę z cudzej nieruchomości w okresie przed wprowadzeniem do Kodeksu cywilnego

³⁶ Zob. *ibidem*, s. 983; eadem, *Korzystanie z nieruchomości...*, s. 181–183.

³⁷ Zob. M. Godlewski, *op. cit.*, s. 393.

szużebności przesyłu przy obliczeniu terminu zasiedzenia tej szużebności byłoby możliwe tylko wtedy, gdyby tak stanowił przepis. W piśmiennictwie wskazywano na potrzebę ustawowego uregulowania tej kwestii.³⁸ Prace parlamentarne³⁹ nad stosownymi przepisami nie zakończyły się jednak ich uchwaleniem.⁴⁰

BIBLIOGRAFIA

Literatura

- Balwicka-Szczyrba M., *Glosa do postanowienia Sądu Najwyższego – Izba Cywilna z dnia 20 września 2013 r., II CSK 10/13*, „Orzecznictwo Sądów Polskich” 2015, nr 2.
- Balwicka-Szczyrba M., *Kilka uwag polemicznych na temat problematyki intertemporalnej szużebności przesyłu*, „Kwartalnik Prawa Prywatnego” 2015, nr 4.
- Balwicka-Szczyrba M., *Korzystanie z nieruchomości przez przedsiębiorców przesyłowych – właścicieli urzędzeń przesyłowych*, Warszawa 2015.
- Bieniek G., *Urządzenia przesyłowe. Problematyka prawna*, Warszawa 2008.
- Gniewek E., [w:] *System Prawa Prywatnego*, t. 4: *Prawo rzeczowe*, red. E. Gniewek, Warszawa 2012.
- Gniewek E., *Glosa do uchwały SN z 17 stycznia 2003 r., III CZP 79/02*, „Rejent” 2003, nr 5.
- Gniewek E., *Komentarz do art. 305¹*, [w:] *Kodeks cywilny. Komentarz*, red. E. Gniewek, P. Machnikowski, Legalis 2023.
- Godlewski M., *Zasiedzenie szużebności przesyłu*, „Monitor Prawniczy” 2010, nr 7.
- Górska K., *Problemy intertemporalne zasiedzenia szużebności przesyłu – uwagi polemiczne*, „Monitor Prawniczy” 2014, nr 14.
- Grochowski M., *Szużebność przesyłu – problemy intertemporalne*, „Monitor Prawniczy” 2014, nr 1.
- Janiszewska B., Turczyn J., *Zagadnienia przesyłowe – powrót do dyskusji. Cz. I*, „Monitor Prawniczy” 2023, nr 10.
- Jantowski L., *Stwierdzenie nabycia przez zasiedzenie szużebności przesyłu i szużebności gruntowej o treści odpowiadającej szużebności przesyłu*, Warszawa 2020.
- Katner W.J., *Kontrowersje wokół zasiedzenia dzisiejszej szużebności przesyłu na tle orzecznictwa Sądu Najwyższego*, [w:] *Rozprawy z prawa prywatnego. Księga jubileuszowa dedykowana Profesorowi Wojciechowi Popiolkowi*, red. M. Pazdan, M. Jagielska, E. Rott-Pietrzyk, M. Szpunar, Warszawa 2017.
- Kokoszka D., *Prawna problematyka urzędzeń przesyłowych (art. 49 k.c.) na tle propozycji Komisji Kodyfikacyjnej Prawa Cywilnego. Cz. I*, „Rejent” 2007, nr 6.
- Kokoszka D., *Prawna problematyka urzędzeń przesyłowych (art. 49 k.c.) na tle propozycji Komisji Kodyfikacyjnej Prawa Cywilnego. Cz. II*, „Rejent” 2007, nr 7–8.
- Kondek J.M., *Termin zasiedzenia szużebności przesyłu okresu władania przez przedsiębiorcę nieruchomością w zakresie szużebności przesyłu przed 3.08.2008 r. – glosa do uchwały Sądu Najwyższego z 22.05.2013 r. (III CZP 18/13)*, „Glosa” 2014, nr 2.

³⁸ Zob. M. Balwicka-Szczyrba, *Kilka uwag polemicznych...*, s. 984; K. Górska, *op. cit.*, s. 766–767; J. Wszolek, *op. cit.*, s. 135.

³⁹ Zob. Sejm RP, VI kadencja, *Rządowy projekt ustawy o zmianie ustawy – Kodeks cywilny*, druk sejmowy nr 3595, <https://orka.sejm.gov.pl/Drukika.nsf> (dostęp: 2.01.2024); Sejm RP, VII kadencja, *Rządowy projekt ustawy o zmianie ustawy – Kodeks cywilny*, druk sejmowy nr 74, <https://www.sejm.gov.pl/sejm7.nsf/PrzebiegProc.xsp?nr=74> (dostęp: 2.01.2024).

⁴⁰ Zob. J. Wszolek, *op. cit.*, s. 128.

- Korusiewicz A., *Zasiedzenie służebności – aspekty przedmiotowe*, „Rejent” 2012, nr 11.
- Kuniewicz Z., *Służebność gruntowa odpowiadająca treści służebności przesyłu – funkcjonalna czy prawotwórcza wykładnia prawa?*, [w:] *Służebność przesyłu. Zagadnienia prywatnoprawne oraz publicznoprawne*, red. Z. Kuniewicz, Warszawa 2022.
- Kuniewicz Z., *Sytuacja prawna urzędzeń przesyłowych wymienionych w art. 49 k.c.*, [w:] *Księga jubileuszowa Profesora Tadeusza Smyczyńskiego*, Toruń 2008.
- Lewandowski P., *Służebność przesyłu w prawie polskim*, Warszawa 2014.
- Łętowska E., [w:] *Prawo intertemporalne w orzecznictwie Trybunału Konstytucyjnego i Sądu Najwyższego*, red. E. Łętowska, K. Osajda, Warszawa 2008.
- Matusik G., *Własność urzędzeń przesyłowych a prawa do gruntu*, Warszawa 2011.
- Olczyk M., *Komentarz do art. 305⁴ Kodeksu cywilnego*, [w:] *Kodeks cywilny. Komentarz do zmian wprowadzonych ustawą z dnia 30 maja 2008 r. o zmianie ustawy – Kodeks cywilny oraz niektórych innych ustaw*, LEX/el. 2008.
- Pietrzykowski T., [w:] *System Prawa Prywatnego*, t. 1: *Prawo cywilne – część ogólna*, red. M. Safjan, Warszawa 2012.
- Rakoczy B., *Służebność przesyłu w praktyce*, Warszawa 2012.
- Trzaskowski R., *Korzystanie przez przedsiębiorstwa energetyczne z cudzych nieruchomości*, cz. I, „Rejent” 2003, nr 1.
- Warciański M., *Służebność przesyłu. Glosa do uchwały Sądu Najwyższego z 22.05.2013 r. (III CZP 18/13)*, „Przegląd Sądowy” 2016, nr 3.
- Węgrzynowicz Ł., *Zasiedzenie w dobrej wierze służebności odpowiadającej treści służebności przesyłu w związku z uwłaszczeniem przedsiębiorstw państwowych*, „Monitor Prawniczy” 2020, nr 7.
- Wszolek J., *Zasiedzenie służebności przesyłu*, „Rejent” 2012, nr 1.
- Zalewski M., *Zasiedzenie służebności przesyłu – próba oceny zagadnień intertemporalnych*, „Studia Iuridica Lublinensia” 2011, vol. 16.

Źródła internetowe

- Sejm RP, VI kadencja, *Rządowy projekt ustawy o zmianie ustawy – Kodeks cywilny*, druk sejmowy nr 3595, <https://orka.sejm.gov.pl/Drukika.nsf> (dostęp: 2.01.2024).
- Sejm RP, VI kadencja, *Uzasadnienie do projektu ustawy z dnia 30 maja 2008 r.*, druk sejmowy nr 81, <https://orka.sejm.gov.pl/Druki6ka.nsf> (dostęp: 7.10.2025).
- Sejm RP, VII kadencja, *Rządowy projekt ustawy o zmianie ustawy – Kodeks cywilny*, druk sejmowy nr 74, <https://www.sejm.gov.pl/sejm7.nsf/PrzebiegProc.xsp?nr=74> (dostęp: 2.01.2024).

Akty prawne

- Dekret z dnia 11 października 1946 r. – Prawo rzeczowe (Dz.U. 1946, nr 57, poz. 319).
- Ustawa z dnia 24 kwietnia 1964 r. – Kodeks cywilny (t.j. Dz.U. 2025, nr 1071, ze zm.).
- Ustawa z dnia 20 grudnia 1990 r. o zmianie ustawy o przedsiębiorstwach państwowych (Dz.U. 1991, nr 2, poz. 6).
- Ustawa z dnia 30 maja 2008 r. o zmianie ustawy – Kodeks cywilny oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. 2008, nr 116, poz. 731).

Orzecznictwo

- Postanowienie SN z dnia 31 grudnia 1962 r., II CR 1006/62, OSPiKA 1964, nr 5, poz. 91.
- Postanowienie SN z dnia 10 lipca 2008 r., III CSK 73/08, Legalis nr 127023.

Postanowienie SN z dnia 30 września 2008 r., II CSK 154/08, Legalis nr 133180.
Postanowienie SN z dnia 7 listopada 2008 r., II CSK 326/08, Legalis nr 553525.
Postanowienie SN z dnia 5 lipca 2012 r., IV CSK 606/11, Legalis nr 537223.
Postanowienie SN z dnia 23 października 2013 r., IV CSK 30/13, Legalis nr 750490.
Postanowienie SN z dnia 30 października 2013 r., V CSK 497/12, Legalis nr 810302.
Postanowienie SN z dnia 18 września 2014 r., V CSK 553/13, Legalis nr 2301237.
Postanowienie SN z dnia 15 lutego 2018 r., II CSK 607/17, Legalis nr 2296465.
Postanowienie SN z dnia 5 października 2018 r., V CSK 169/18, Legalis nr 1830783.
Postanowienie SN z dnia 30 października 2018 r., II CSK 264/18, Legalis nr 1839718.
Postanowienie SN z dnia 24 stycznia 2019 r., II CSK 740/17, Legalis nr 1874449.
Postanowienie SN z dnia 6 maja 2019 r., V CSK 19/19, Legalis nr 1923521.
Postanowienie SN z dnia 29 stycznia 2020 r., IV CSK 345/19, Legalis nr 2571449.
Postanowienie SN z dnia 29 stycznia 2020 r., V CSK 271/20, Legalis nr 2587412.
Postanowienie SN z dnia 14 lutego 2020 r., II CSK 461/19, Legalis nr 2571653.
Postanowienie SN z dnia 22 czerwca 2020 r., IV CSK 747/19, Legalis nr 2599527.
Postanowienie SN z dnia 27 sierpnia 2020 r., IV CSK 165/20, Legalis nr 2471263.
Uchwała SN z dnia 3 czerwca 1965 r., III CO 34/65, Legalis nr 12339.
Uchwała SN z dnia 30 sierpnia 1991 r., III CZP 73/91, OSNCP 1992, nr 4, poz. 53.
Uchwała SN z dnia 13 stycznia 2003 r., III CZP 79/02, Legalis nr 55848.
Uchwała SN z dnia 22 października 2009 r., III CZP 89/08, Legalis nr 108114.
Uchwała SN z dnia 22 maja 2013 r., III CZP 18/13, Legalis nr 656634.
Uchwała SN z dnia 27 czerwca 2013 r., III CZP 31/13, Legalis nr 680021.
Uchwała SN z dnia 8 kwietnia 2014 r., III CZP 87/13, Legalis nr 797812.
Uchwała SN z dnia 30 listopada 2014 r., III CZP 77/16, Legalis nr 1533452.
Wyrok SN z dnia 23 marca 1965 r., I CR 122/65, Legalis nr 12259.

ABSTRAKT

Sąd Najwyższy w głosowanym postanowieniu z dnia 24 lutego 2023 r. (III CZP 108/22, Legalis nr 2899506) negatywnie ocenił istnienie (w okresie od 1 stycznia 1965 r. do 2 sierpnia 2008 r., tj. przed wejściem w życie ustawy o służebnościach przesyłu) służebności „o treści odpowiadającej służebności przesyłu” oraz uznał za niedopuszczalne doliczanie czasu posiadania takiej służebności do okresu zasiedzenia służebności przesyłu, niezbędnego do jej nabycia w drodze zasiedzenia. Sąd Najwyższy sformułował powyższe wnioski, opierając się na zasadzie niedziałania wstecz norm prawa cywilnego (art. 3 k.c.). Za dominujące w orzecznictwie należy uznać stanowisko aprobujące uwzględnianie przy obliczaniu biegu zasiedzenia służebności przesyłu czasu korzystania przez przedsiębiorcę z cudzej nieruchomości w okresie przed dodaniem do Kodeksu cywilnego przepisów o służebnościach przesyłu. Głosowane postanowienie stanowi zatem odstępstwo od dominującego stanowiska judykatury i jako takie zasługuje na komentarz. W głosie zaaprobowano pogląd wyrażony przez Sąd Najwyższy. Z uwagi na to, że zagadnienie prawne sformułowane w przedmiotowej sprawie przez Sąd Okręgowy dotyczyło „służebności gruntowej o treści odpowiadającej służebności przesyłu”, w głosie odniesiono się również do kwestii dopuszczalności istnienia w okresie od 1 stycznia 1965 r. do 2 sierpnia 2008 r. takich służebności oraz zaliczenia ich posiadania na poczet zasiedzenia służebności przesyłu.

Słowa kluczowe: służebność przesyłu; służebność gruntowa; zasiedzenie; zasady prawa intertemporalnego; zasada nieretroakcji